

Nr 1

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 14 maj 1954 (nr 250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m.

Genom en den 13 december 1957 dagtecknad proposition, nr 11 år 1958, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 14 maj 1954 (nr 250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m., samt

2) förordning om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 17 juni 1955 (nr 470) angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.

De vid propositionen fogade förslagen är av följande lydelse.

Förslag

till

Förordning

angående ändrad lydelse av 4 § förordningen den 14 maj 1954 (nr 250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m.

Härigenom förordnas, att 4 § förordningen den 14 maj 1954 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m.¹, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Sjukpenning, som enligt denna förordning skall bestämmas med tillämpning av lagen om allmän

¹ Senaste lydelse, se SFS 1956: 228.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

sjukförsäkring, må ej utgå efter högre sjukpenningklass än nr 7 i den i 22 § nämnda lag intagna tabellen.

Vid bestämmande av den skadades årliga arbetsförtjänst skall, med iakttagande i övrigt av vad i 9 § lagen om yrkesskadeförsäkring är stadgat, skäligen hänsyn tagas till årsinkomsten av förvärvsarbete för en arbetstagare med samma arbetsförmåga som den skadade och i det yrke denne hade, då han intogs å häktet, anstalten eller arbetshemmet, eller, om han vid nämnda tidpunkt icke hade något yrke, till motsvarande inkomst för en med honom jämförlig arbetstagare å den ort, där han senast arbetat eller haft sin verksamhet eller huvudsakligen uppehållit sig.

Överstiger den årliga arbetsförtjänsten femtusen kronor, tages överskjutande belopp icke i beräkning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1958 men äger icke tillämpning å ersättning, som belöper å tid dessförinnan.

Förslag

till

Förordning

om ändrad lydelse av 5 § förordningen den 17 juni 1955 (nr 470) angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 17 juni 1955 angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m. skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

5 §.

Vid omreglering av ersättning jämlikt förordningarna den 24 mars 1938 (nr 102 och 103) skall gälla, dels att den årliga arbetsförtjänst

Vid omreglering av ersättning jämlikt förordningarna den 24 mars 1938 (nr 102 och 103) skall gälla, att den årliga arbetsförtjänst efter

(Nuvarande lydelse)

efter vilken ersättningen beräknas, såvitt avser skada som inträffat under åren 1941—1948, skall anses hava utgjort högst tvåtusenfyrhundrasjuttio kronor och dels att arbetsförtjänsten ej i något fall må uppräknas till högre belopp än femtusen kronor.

(Föreslagen lydelse)

vilken ersättningen beräknas, såvitt avser skada som inträffat under åren 1941—1948, skall anses hava utgjort högst tvåtusenfyrhundrasjuttio kronor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1958 men äger icke tillämpning å ersättning, som belöper å tid dessförinnan.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås sådan ändring i 1954 års förordning om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m., att den begränsning av den skadades årliga arbetsförtjänst till 5 000 kronor, som nu gäller vid beräkning av sjukpenning och livränta, undanröjes. Härigenom kommer maximigränsen för den årliga arbetsförtjänsten att bli densamma som enligt yrkesskadeförsäkringslagen, 15 000 kronor. En motsvarande ändring föreslås i 1955 års omregleringsförordning.

Gällande bestämmelser

Enligt förordningen den 14 maj 1954 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m. (nr 250; ändr. 228/1956) utgår ersättning av statsmedel, om någon, som är häktad eller intagen å fängvårds- eller tvångsarbetsanstalt eller vårdas å allmän eller statsunderstödd enskild vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller å arbetshem fullgör arbete, som förelagts honom jämlikt 41 § socialhjälpslagen eller 72 § barnavårdslagen, under vistelsen på häktet, anstalten eller arbetshemmet i eller utom arbete drabbas av skada till följd av olycksfall eller inverkan, som avses i 6 § lagen om yrkesskadeförsäkring. Med olycksfall under vistelsen på inrättningen jämställs i viss utsträckning olycksfall vid färd till eller från inrättningen (1 §). Ersättningen utgår i princip med belopp, som enligt sjukförsäkrings- och yrkesskadeförsäkringslagarna skulle ha utgått om skadan omfattats av den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen (2 §) och bestämmes, utom i ett visst specialfall, av riks-försäkringsanstalten

(3 §). Från principen att ersättning utgives enligt vad som gäller vid yrkesskada stadgas i 4 § vissa undantag. Sjukpenning, som skall bestämmas med tillämpning av sjukförsäkringslagen, utgår sålunda icke efter högre sjukpenningklass än nr 7 i den i 22 § sjukförsäkringslagen intagna tabellen. Detta innebär, att sjukpenning enligt förordningen under den tid, som motsvarar samordningstiden, utgår med högst det belopp, som enligt sjukförsäkringslagen utgives till en arbetstagare med en årsinkomst av tjänst av 5 000 kronor. Vid bestämmande av den skadades årliga arbetsförtjänst gäller — med iakttagande i övrigt av vad i 9 § yrkesskadeförsäkringslagen är stadgat — att skälig hänsyn skall tagas till årsinkomsten av förvärvsarbete för en arbetstagare med samma arbetsförmåga som den skadade och i det yrke denne hade, då han intogs å häktet, anstalten eller arbetshemmet, eller, om han vid nämnda tidpunkt icke hade något yrke, till motsvarande inkomst för en med honom jämställd arbetstagare å den ort, där han senast arbetat eller haft sin verksamhet eller huvudsakligen uppehållit sig. Överstiger den årliga arbetsförtjänsten 5 000 kronor, tages överskjutande belopp icke i beräkning. I detta sammanhang bör nämnas, att den som är försäkrad i allmän sjukkassa och berättigad till högre sjukhjälp från kassan än enligt ifrågavarande förordning jämlikt 31 § tredje stycket sjukförsäkringslagen äger erhålla överskjutande belopp från kassan.

Förordningen den 14 maj 1954 trädde i kraft samtidigt som sjukförsäkrings- och yrkesskadeförsäkringslagarna, nämligen den 1 januari 1955, och ersatte *förordningarna den 24 mars 1938 om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl. respektive åt fångar m. fl.* (nr 102 och 103; ändr. 655 och 656/1942, 297 och 298/1950 samt 253 och 254/1953). Sistnämnda förordningar äger alltjämt tillämpning på olycksfall och yrkessjukdomar, som inträffat före den 1 januari 1955. Ersättningen enligt förordningarna bestämdes i princip enligt reglerna i 1916 års olycksfallsförsäkringslag. Även i dessa förordningar stadgades en maximigräns för beräkning av den skadades årliga arbetsförtjänst. Ursprungligen var denna gräns fastställd till 1 764 kronor, vilket utgjorde samma belopp, som vid denna tid låg till grund för bestämmande av ersättning till värnpliktiga i allmänhet, som skadats under militärtjänstgöring. Maximigränsen höjdes sedermera i anslutning till att dyrtidskompensation tillerkändes vissa ersättningstagare enligt olycksfallsförsäkringslagen m. fl. författningar och utgjorde 2 470 kronor i fråga om skadefall enligt 1938 års förordningar från åren 1941—1948. För senare inträffade skadefall skedde ytterligare höjning. Sålunda utgjorde maximigränsen 3 600 kronor beträffande fall från åren 1949—1950 och 4 800 kronor för därefter inträffade fall.

Å en del ersättningar enligt 1938 års förordningar är *förordningen den 17 juni 1955 angående omreglering av vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m.* (nr 470) tillämplig. Vid omreglering enligt denna förordning skall den tidigare bestämda årliga arbetsförtjänsten

uppräknas enligt vissa i *lagen den 17 juni 1955 angående omreglering av vissa ersättningar enligt lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete m. m.* (nr 469) angivna regler. Dessa berör ej livräntor till invalider med lägre invaliditetsgrad än 20 procent. Beträffande ersättning enligt 1938 års förordningar är föreskrivet, att arbetsförtjänsten ej får uppräknas till högre belopp än till 5 000 kronor. För andra ersättningar är motsvarande maximibelopp 7 920 kronor. Särbestämmelsen beträffande ersättningar enligt 1938 års förordningar är betingad av att maximibeloppet i 1954 års förordning såsom nämnts är 5 000 kronor.

För jämförelses skull torde härutöver följande böra nämnas om bestämmelser rörande ersättningar på vissa angränsande områden.

Lagen den 14 maj 1954 om yrkesskadeförsäkring (nr 243; ändr. 399/1955 och 75/1956) stadgar i 9 §, att vid uppskattning av den försäkrades årliga arbetsförtjänst, vilken ligger till grund vid bestämmande av sjukpenning och livränta enligt lagen, belopp som överskjuter 15 000 kronor icke skall tagas i beräkning.

Enligt de vid varje tidpunkt gällande bestämmelserna i *lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete* (nr 235), som föregick yrkesskadeförsäkringslagen, utgjorde maximigränsen för den årliga arbetsförtjänsten, som togs i betraktande, 3 000 kronor i fråga om skadefall, som inträffat under åren 1927—1941, 3 900 kronor för skadefall under tiden den 1 januari 1942—den 30 juni 1946, 4 800 kronor för skadefall under tiden den 1 juli 1946—den 31 december 1948 samt 7 200 kronor för skadefall under tiden från och med år 1949. Å vissa ersättningar enligt 1916 års olycksfallsförsäkringslag är den förenämnda lagen den 17 juni 1955 (nr 469) tillämplig.

Förordningen den 2 juni 1950 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring (militärsättningsförordning) (nr 261; ändr. 256/1953, 460/1954 och 362/1955) tillerkänner värnpliktiga m. fl. ersättning för kroppsskada, som ådragits under militärtjänstgöring, efter i huvudsak samma grunder, som gäller för ersättning jämlikt yrkesskadeförsäkringslagen. Enligt 9 § militärsättningsförordningen skall sålunda den årliga arbetsförtjänsten beräknas i överensstämmelse med 9 § yrkesskadeförsäkringslagen; maximibeloppet är m. a. o. 15 000 kronor. Därjämte gäller enligt 9 § militärsättningsförordningen, att den årliga arbetsförtjänsten för den, som ådragit sig skadan under värnpliktstjänstgöring, liksom i vissa andra fall inte får beräknas till *lägre* belopp än 5 000 kronor.

Militärsättningsförordningen av 1950 ersatte *förordningen den 18 juni 1927 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.* (nr 234), vilken i stort sett anslöt sig till 1916 års olycksfallsförsäkringslag i avseende på grunderna för bestämmande av ersättningsbeloppens storlek. Ersättningarna beräknades sålunda efter den skadades

årliga arbetsförtjänst. För de värnpliktigas vidkommande var emellertid överensstämmelsen med nämnda lag formell, enär den årliga arbetsförtjänsten för dem skulle antagas utgöra vissa i förordningen angivna belopp, oberoende av den civila inkomsten. För värnpliktiga i allmänhet, som skadats under första tjänstgöring eller repetitionsövning, var arbetsförtjänsten enligt de bestämmelser, som gällde 1938, bestämd till 1 764 kronor och för värnpliktiga, som skadats under annan tjänstgöring, till ett något högre belopp. Å de värnpliktigas ersättningar tillkom sedermera dels procentuella dyrtidstillägg, dels vissa provisoriska tillägg.

På grund av bestämmelserna i *förordningen den 2 juni 1950 angående omreglering av vissa ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring* (nr 262; ändr. 257/1953 och 363/1955) omreglerades bl. a. ersättningarna till värnpliktiga enligt 1927 års militärsättningsförordning fr. o. m. den 1 juli 1950 efter schematiska grunder. De enligt förordningen fastställda ersättningsbeloppen har sedermera höjts, senast med giltighet fr. o. m. år 1956. Vid sistnämnda höjning togs hänsyn till den samtidigt genomförda omregleringen av ersättningar för äldre skadefall på grund av olycksfall i arbete m. m. De höjda ersättningarna till värnpliktiga och deras efterlevande har genom omregleringen i huvudsak kommit i nivå med omreglerade ersättningar enligt olycksfallsförsäkringslagen i sådana fall, där den årliga arbetsförtjänsten uppräknats till 7 200 kronor.

Riksförsäkringsanstaltens förslag

Genom ämbetsskrivelse den 25 januari 1957 uppdrog Kungl. Maj:t åt riksförsäkringsanstalten att verkställa utredning rörande behovet och konsekvenserna av en höjning av den maximigräns för skadads årliga arbetsförtjänst, som föreskrives i förordningen den 14 maj 1954 (nr 250) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m., samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Riksförsäkringsanstaltens utredning redovisades i skrivelse den 16 februari 1957 innehållande förslag till höjning av ifrågasvarande maximigräns. En redogörelse för innehållet i skrivelsen och remissyttrandena över densamma lämnas i propositionen å s. 7—12, vartill utskottet får hänvisa.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson, har i propositionen anfört:

»Genom den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen är det sört för att arbetstagare, som skadas genom olycksfall i arbetet eller ådrager sig andra s. k. yrkesskador, erhåller ersättning bl. a. för den ekonomiska förlust, som därigenom tillskyndas dem. Försäkringen gäller i princip endast skador i sådant arbete, varom ett fritt arbetsavtal träffats. För kroppsskador, som ådragits under andra förhållanden, lämnas emellertid enligt särskilda författningar i åtskilliga fall ersättning av statsmedel. Sålunda föreligger rätt till ersättning för kroppsskador, som ådragits under militärtjänstgöring, tjänstgöring i civilförsvaret, verksamhet vid brandsläckning och under vistelse å anstalt m. m.

I fråga om grunderna för ersättningsbestämmande ansluter sig de nämnda författningarna om ersättning av statsmedel i huvudsak till de för yrkesskadeförsäkringen gällande reglerna. Undantag härvidlag bildar i ett väsentligt avseende förordningen den 14 maj 1954 om ersättning i anledning av skada, ådragen under vistelse å anstalt m. m. Den grundläggande faktorn vid bestämmande av sjukpenning och livräntor enligt lagen om yrkesskadeförsäkring är den skadades årliga arbetsförtjänst. Enligt lagen skall, om förtjänsten överstiger 15 000 kronor, överskjutande belopp inte tagas i beräkning. Förordningen om ersättning för kroppsskada, ådragen under vistelse å anstalt m. m., begränsar emellertid den arbetsförtjänst, som skall ligga till grund för ersättningsberäkningen, till 5 000 kronor. En motsvarande begränsning gäller i fall, då sjukpenning enligt förordningen skall bestämmas med tillämpning av sjukförsäkringslagen. Ersättningarna enligt förordningen blir därför i många fall avsevärt lägre än om skadan skulle ha varit omfattad av yrkesskadeförsäkringen. Till följd av arbetslönernas nuvarande nivå bestämmas ersättningar enligt förordningen i övervägande antalet fall till högsta medgivna belopp, och i den mån den årsförtjänst, som den skadade kunnat påräkna i sitt yrke, överstiger 5 000 kronor kan hänsyn därtill inte tagas vid ersättningsberäkning. Vissa ersättningar enligt den före lagen om yrkesskadeförsäkring gällande 1916 års olycksfallsförsäkringslag är omreglerade enligt en lag därom av den 17 juni 1955, varvid arbetsförtjänsten må uppräknas till högst 7 920 kronor. Enligt en förordning samma dag omregleras efter samma grunder även vissa ersättningar av statsmedel i anledning av olycksfall i arbete m. m., som bestämts med stöd av äldre författningar, bland dem de före 1954 års förordning gällande förordningarna av 1938 om olycksfalls- och yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare m. fl. respektive åt fångar m. fl. Härvid bildar ersättningar enligt 1938 års förordningar undantag såtillvida, att arbetsförtjänsten ej får uppräknas till högre belopp än 5 000 kronor.

Den skillnad, som sålunda föreligger mellan ersättningar från yrkesskadeförsäkringen och ersättningar i anledning av kroppsskada, ådragen under anstaltsvistelse, stod tidigare i visst samband med att ersättningarna till värnpliktiga i allmänhet, som drabbades av kroppsskada under militär-

tjänstgöringen, baserades på en relativt låg, i författning fixerad årlig arbetsförtjänst och således inte på vederbörandes verkliga arbetsinkomst i det civila yrket. Det var därför naturligt, att personer, som var intagna på fångvårds- och liknande anstalter, inte skulle vara bättre ställda i ersättningshänseende än de som fullgjorde sin värnplikt. Numera är den nämnda skillnaden mellan ersättningsnormerna för värnpliktiga och motsvarande regler för yrkesskadeförsäkringen utplånad. Det skulle likväl som två reserver i försäkringsrådet gjort gällande kunna sägas, att man bör visa större återhållsamhet med ersättningar åt personer, mot vilka samhället på grund av deras eget förhållande måst ingripa med frihetsberövande åtgärder, än då det är fråga om värnpliktiga, som ju fullgör en medborgerlig skyldighet. Enligt min mening bör man emellertid tillerkänna andra synpunkter större betydelse. Det är inte tillfredsställande att den, som är berövad sin frihet och därunder skadas med förlust eller nedsättning av arbetsförmåga som följd, kan bli satt i ett avsevärt sämre läge än om olycksfallet inträffat före eller efter anstaltsvistelsen. Särskilt då frihetsberövandet varit kortvarigt framstår konsekvenserna av nu gällande ersättningsnormer såsom obilliga. I praktiken leder dessa normer i en del fall till en extra påföljd för brott eller annat beteende, som föranlett anstaltsvistelsen. Denna påföljd drabbar dessutom i inte ringa grad den skadades familj, något som blir särskilt uppenbart då skadan medför betydande invaliditet eller dödsfall. Såsom riksförsäkringsanstalten påpekat står den lägre gränsen för dessa ersättningar inte i god överensstämmelse med samhällets intresse av att de som varit intagna på anstalter så fort som möjligt återanpassas i ett normalt liv.

Jag finner således i likhet med remissmyndigheterna goda skäl föreligga för att den nuvarande begränsningen av den årliga arbetsförtjänsten till 5 000 kronor vid beräkning av sjukpenning och livränta i anledning av skada, ådragen under vistelse å anstalt m. m., undanröjes. Enligt 1954 års förordning kommer därvid maximigränsen för den årliga arbetsförtjänsten att bli densamma som enligt lagen om yrkesskadeförsäkring eller 15 000 kronor. I fråga om livräntor, å vilka 1955 års omregleringsförordning är tillämplig, blir huvudregeln gällande, enligt vilken arbetsförtjänsten får uppräknas till högst 7 920 kronor. De ändrade bestämmelserna synes böra träda i kraft den 1 juli 1958 och göras tillämpliga även på skadefall, som inträffat före ikraftträdandet, dock inte för tid dessförinnan.

Statsverkets kostnader för ifrågavarande ersättningar bestrides, liksom kostnaderna i anledning av ett flertal andra försäkrings- och ersättningsförfattningar, av det i riksstaten under femte huvudtiteln upptagna anslaget Statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. De nu föreslagna författningsändringarna torde inte påverka beräkningen av nämnda anslag.»

Utskottet

Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och hemställer,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 11.

Stockholm den 13 februari 1958

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Strand, Axel E. Svensson, Sunne*, fru Carlqvist, fru Svenson, herr Mannerskantz, fru Hamrin-Thorell och herr Lars Larsson;

från andra kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Nilsson i Göteborg, Lundberg, Odhe, Bengtsson i Varberg, fröken Höjer*, herrar Ahlberg och Larsson i Hedenäset.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.